

УДК 330.322 (477)

В.О.Гурова, к.е.н., **Р.С.Валітов**,
Донецький національний університет,
м. Донецьк

ПРОБЛЕМИ МЕНЕДЖМЕНТУ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

В умовах світової глобалізації виникає актуальність підвищення конкурентоспроможності національної економіки. Досягти цього можна шляхом технічного переозброєння промисловості за рахунок постійного інвестування. У даній статті розглянуті напрямки вдосконалення процесу менеджменту інвестицій, фактори, що впливають на залучення інвестицій, за рахунок яких можна досягти підвищення конкурентоспроможності економіки України.

В условиях мировой глобализации возникает актуальность повышения конкурентоспособности национальной экономики. Достичь этого возможно путем технического перевооружения промышленности за счет постоянного инвестирования. В данной статье рассмотрены направления усовершенствования процесса менеджмента инвестиций, факторы влияющие на привлечение инвестиций за счет которых возможно достичь повышения конкурентоспособности экономики Украины.

There is an urgency of increase of competitiveness of national economy in the conditions of world globalisation. It is possible to reach it by modernisation of the industry at the expense of constant investment. In given article directions of improvement of process of management of investments are considered, factors influencing attraction of investments for which account probably to reach increases of competitiveness of economy of Ukraine.

Ключові слова: модернізація, конкуренція, інвестиції, глобалізація, менеджмент, управління, підприємство, малий бізнес, інновації.

Ефективна діяльність підприємств у довгостроковій перспективі, забезпечення стійких темпів розвитку і підвищення їх конкурентоспроможності значною мірою визначаються рівнем менеджменту інвестиційної діяльності. Коло питань, що вирішується цим видом функціонального управління підприємством, досить широке, оскільки інвестиційні рішення нерозривно пов'язані з усіма видами виробничо-господарської діяльності підприємства і стадій його життєвого циклу та формують перспективу його динамічного розвитку.

Інвестиційна діяльність притаманна будь-якому підприємству, оскільки вона є одним з найважливіших аспектів його функціонування. Проте сучасний розвиток підприємств в Україні та країнах СНД характеризується різким зниженням активності інвестиційних процесів.

Проблемам інвестування були присвячені праці вітчизняних і зарубіжних економістів, таких як О.Амоши, С.Аптекаря, М.Білопольського, І.Бланка, Ф.Візера, В.Геєця, Л.Ерхарда, Д.Йоргенса, М.Крупки, І.Лукінова, К.Менгера, В.Ойкена, М.Павловського, А.Пересади, В.Федоренко, І.Фішера, М.Фрідмена, Ф.Хайека, В.Хобти, М.Чумаченко.

Структурна криза української економіки, зумовлена її неефективністю, призвела до тривалого спаду і стагнації. Постає нагальна потреба інвестизації економіки з метою забезпечення економічного розвитку країни. Створення нової економічної системи, спроможної стимулювати економічне зростання за умови стабільних саморегульованих цін, є центральним завданням економічної реформи. Тому в основі будь-якої стратегії реформування має бути організація

реального процесу поживлення економіки та інвестицій.

Метою дослідження є аналіз науково-практичних заходів щодо удосконалення інвестиційних процесів в Україні.

Особливу увагу розвитку інвестиційної діяльності треба приділити в період переходу до ринкових відносин, коли економіка у зв'язку з потребою перепрофілювання більшості підприємств потребує великих інвестицій. Значний попит на інвестиції спричиняють приватизаційні процеси. В умовах економічної кризи, яку переживає Україна, внутрішні інвестиційні можливості значно зменшились, що пов'язано насамперед зі зменшенням інвестиційних можливостей бюджету. Покладаються надії на надходження зовнішніх інвестицій, але цей процес поки що гальмується складною податковою системою, великою часткою державного майна, повільними кроками приватизації, нестабільністю політичної системи та кримінальною ситуацією, що склалась у країні.

У період переходу до ринкової економіки суб'єктами інвестиційної діяльності можуть бути державні, кооперативні, акціонерні та інші установи, а також приватні особи, причому всі вони мають однакові права й соціально-економічні гарантії. Через таку розмаїтість їх діяльність уже неможливо регулювати адміністративними методами, треба якнайшвидше розробити й запровадити такий механізм інвестування, який зробив би цей процес ефективним.

Ефективність інвестиційної діяльності визначається рівнем розвитку капітального будівництва, інвестиційного та промислово-будівельного комплексів, що, у свою чергу, залежить від виробничого потенціалу їх матеріально-технічної бази, кваліфікації виконавців, науково-технічного рівня проектних рішень, стану організації та планування інвестиційного процесу, забезпечення його фінансовими ресурсами.

В Україні на сучасному етапі розвитку економіки необхідною умовою ефективності інвестиційної діяльності є відродження фінансово-кредитного та інвестиційного ринків, про що вже йшлося. Економічного підсилення та активізації інвестиційної діяльності можна досягти тільки зі створенням ринку капіталів. Це завдання багатопланове й містить як коротко-, так і довгостроковий аспекти, пов'язані з розв'язанням проблеми розвитку ринку акціонерних капіталів і державних цінних паперів. Останнє досягається заохоченням надходжень та інвестицій, а також коштів від приватизації.

Треба виділити кілька чинників, що найбільше впливають на переваги інвесторів. Так, найбільш значущими для оцінки інвестиційного потенціалу реального сектора регіону і міста є чинники, які представлено у табл. 1.

Менеджмент інвестицій в реальному секторі полягає в тому, що цілеспрямована точкова дія інвестора на ключові властивості об'єкта інвестицій дозволяє цьому інвестору отримати контроль за надійністю та ефективністю власних вкладень. На практиці це означає, що контроль за ефективністю вкладень можливий лише за умови прозорості діяльності

об'єкта. Саме тому інвестор, перш ніж вкладати великі кошти в реструктуризацію об'єкта, заздалегідь інвестує невеликі кошти в створення механізму стратегічності діяльності, встановлюючи тим самим контроль за створенням і реалізацією стратегії. Створюючи і налагоджуючи механізми контролю за тим, щоб фінансова політика була підпорядкована прийнятій стратегії діяльності, інвестор формує механізм цілеспрямованого розподілу ресурсів, забезпечуючи прозорість фінансової діяльності і встановлюючи тим самим необхідний контроль за надійністю вкладень. Нарешті, цілеспрямовано впливаючи на те, щоб оргструктура відповідала прийнятій стратегії діяльності і розстановка керівників здійснювалася відповідно до їх управлінських здібностей, інвестор підвищує надійність системи управління, встановлюючи тим самим достатній контроль за надійністю вкладень [3].

Таблиця 1

Чинники впливу на інвестиційний потенціал реального сектора регіону та міста [3]

Найменування чинника впливу на інвестиційний потенціал	Зміст чинника
Ресурсно-сировинний	Середня забезпеченість балансовими запасами основних видів природних ресурсів
Виробничий	Сукупний результат господарської діяльності
Споживчий	Сукупна купівельна спроможність населення
Інфраструктурний	Економіко-географічне положення регіону і його інфраструктурна облаштованість
Інтелектуальний	Освітній рівень населення
Інституційний	Ступінь розвитку провідних інститутів ринкової економіки)
Інноваційний	Рівень впровадження досягнень науково-технічного прогресу

Таким чином, здійснюючи цільове інвестування на формування механізмів стратегічності діяльності, цілеспрямованості розподілу ресурсів і надійності системи управління, інвестор забезпечує подальший контроль за інвестиціями, що надаються, підвищуючи тим самим інвестиційну привабливість об'єкта не тільки для себе, але і для інших інвесторів.

Слід зазначити, що активізація інвестиційного процесу в реальному секторі економіки має здійснюватися відповідно до національних пріоритетів соціально-економічного розвитку країни, основними з яких є розвиток наукоємних технологій і виробництво високотехнологічної конкурентоспроможної продукції, що, у свою чергу, потребує кооперації зусиль дослідників та фахівців у організаційно-управлінській, науково-технічній, культурно-освітній сфері [3].

На етапі формування механізмів, що забезпечують прозорість діяльності, управління інвестиційною привабливістю зводиться до регулювання доступу інвестора як до створення цих механізмів, так і до участі в контролі за їх функціонуванням: чим ширше доступ, тим вище інвестиційна привабливість об'єкта для інвестора. Коли механізми сформовані і злагоджені, управління інвестиційною привабливістю зводиться до регулювання можливостей

інвестора впливати на ухвалення стратегічних рішень і формування фінансової політики.

В ринкових умовах механізм управління інноваціями реалізується, як правило, на двох рівнях: держави і фірми. Завдання кожного рівня дуже специфічні. Якщо завдання держави в активізації інноваційної діяльності зводиться до створення економічних і правових умов для успішної інноваційної діяльності фірми, то самі фірми на практиці реалізують ті правові й економічні умови, які створюються інноваційною політикою уряду.

Чинники виробництва в країні незмінні. Всі фірми мають до них доступ і використовують їх у тих галузях, в яких вони можуть дати найбільшу віддачу. Насправді ж основну роль у конкуренції відіграють інновації і зміни. Для фірм завдання не зводяться до пасивного використання природних чинників, що є в країні, і перерозподілу ресурсів праці туди, де прибуток особливо високий (хоча і це відіграє важливу роль для успіху в конкуренції). Головне – вони прагнуть підвищити її за рахунок нових товарів і технологій.

Конкуренція на внутрішньому ринку в сучасних умовах стає більш важливим чинником для активізації інноваційної діяльності, ніж суперництво з іноземними фірмами, коли основним стає удосконалення виробничого процесу й упровадження інновацій, а не стабільна економічна ефективність.

Останнім часом спостерігається швидке розповсюдження нових технологій по всьому світу. Це стосується в основному сегментів галузей з порівняно простою технологією і не загрожує конкурентній перевазі в тих галузях, де обстановка в країні примушує фірми постійно вводити інновації [2].

Всі завдання управління інвестиційною діяльністю (як загальні, так і приватні,) тісно взаємопов'язані. Так, рішення завдання зниження ризику інвестицій безпосередньо залежить від рішення завдань забезпечення фінансової стійкості й платоспроможності інвестора, забезпечення максимальної віддачі інвестиційних вкладень. Вирішення завдання прискорення строків реалізації інвестиційних проектів пов'язане з вирішенням завдання прискорення темпів відновлення й розвитку виробничого потенціалу фірм-інвесторів. У зв'язку з цим при розробці стратегії інноваційно-інвестиційної діяльності і її здійсненні на всіх рівнях управління й господарювання необхідно в комплексі розглядати визначені завдання й знаходити шляхи їхнього вирішення.

Як свідчить світова практика, найбільшими імпортерами ПІІ в світовій економіці є США, Великобританія і Китай, найбільшими експортерами – США, Великобританія і Люксембург. Група розвинених країн є чистим експортером капіталу у вигляді ПІІ: обсяги експорту ПІІ перевищують обсяги імпорту більше ніж на 300 млрд. дол. США. 2/3 світового обсягу ПІІ становлять інвестиції в акціонерний капітал, частка внутрішньофірмових позик і реінвестування доходів у середньому складала відповідно 23% і 12%, при цьому реінвестування прибутків відіграє основну роль у країнах, що

розвиваються [4].

Причинами формування міжнародного механізму регулювання інвестиційної діяльності є такі:

- посилення взаємозалежності національних економік, розвиток процесів глобалізації;

- збільшення обсягів міжнародного виробництва та світових інвестиційних потоків;

- зростання міжнародних потоків товарів та послуг в умовах лібералізації торгівлі.

У світі існують два шляхи регулювання міжнародної інвестиційної діяльності на національному рівні: для країн, які активно експортують капітал, характерним є ліберальне ставлення до регулювання іноземних капіталовкладень; для країн, які переважно імпортують капітал, характерним є прийняття єдиного законодавчого акту, що регулює допуск іноземного капіталу в економіку країн [6].

Системі управління іноземним інвестуванням в Україні завжди бракувало комплексності. Регулювання залучення іноземних інвестицій в економіку України має здійснюватися на всіх етапах інвестиційного процесу: «вибір країни інвестування» – «вибір форми інвестування» – «вибір галузі/проекту» – «внесення інвестиції» – «реєстрація/визнання права власності» – «управління інвестицією/ функціонування підприємства» – «розподіл прибутків» – «виведення інвестиції». Тільки комплексний підхід або постійне «супроводження» з боку державних органів іноземних інвестицій може забезпечити справді ефективне їх регулювання. Це, зокрема, добре відчують практики, говорячи про те, що істотно збільшити приток інвестицій можна лише за умови розвитку всього комплексу чинників, що формують інвестиційний клімат. Недооцінка хоча б однієї складової неминує призведе до дисбалансу та створить напруженість на інвестиційному ринку України [5].

Вагоме місце у стимулюванні інвестиційної активності посідає грошово-кредитна політика, що здійснюється Національним банком України. Водночас, як показала практика, стимулювання економічного зростання монетарними методами має бути вкрай обережним.

Інвестиційна діяльність суб'єктів господарювання значною мірою обмежена браком інвестиційних ресурсів у державі, тому найдоступнішим джерелом ресурсів залишається власний капітал. Водночас достатньо капіталізованими є підприємства експортних галузей (переважно металургія та хімія). Ці ж підприємства є ледь не єдиними, що мають доступ на міжнародні ринки капіталу та активно фінансують свої інвестиційні програми за рахунок розширення власного капіталу (в основному операції IPO) та корпоративних запозичень (в основному операції євробонди). Також потужні підприємства хімії та металургії мають можливість залучати синдіковані кредити у іноземних банків за ціною, значно нижчою на вартість кредитних ресурсів в Україні [5].

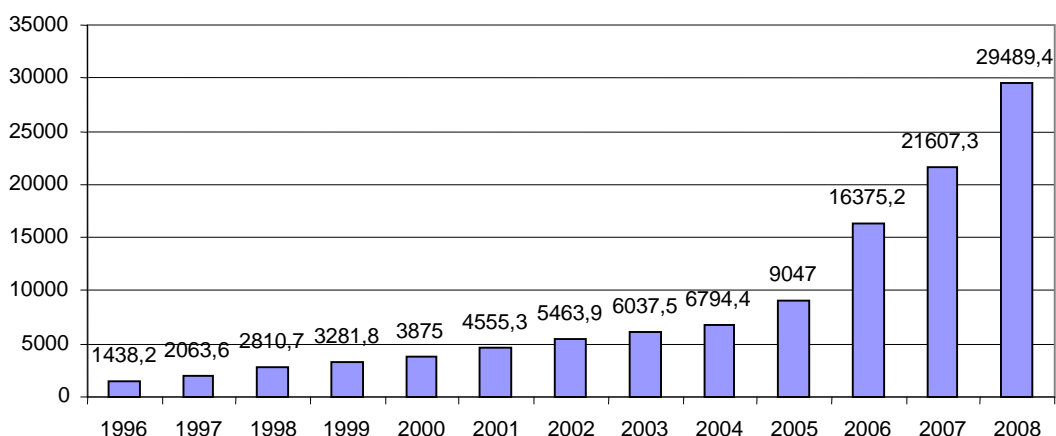

Рис. 2. Обсяг прямих іноземних інвестицій в економіку України, млн дол. США [8]

У більшості країн з перехідною економікою зайва зарегульованість підприємництва та інші несприятливі фактори загальмували розвиток малого бізнесу, не дозволили новою мірою використовувати його потенціал для прискорення економічного зростання і боротьби з безробіттям. Найбільш активні верстви населення змогли реалізувати себе і в умовах жорсткої зарегульованості, а широкої соціальної бази малий бізнес так і не отримав. Кількісну сторону процесу розвитку сектора малого бізнесу в Україні представляє рис. 3.

Рис. 3. Кількість малих підприємств в Україні в період з 2000 по 2008 рр. (тис.) [8]

Серед видів діяльності малих підприємств донині значно переважають торгівля, ремонт автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку – 299120,4 млн.грн., операції з нерухомим майном, оренда, інжиніринг та надання послуг підприємцям – 52936,6 млн.грн., будівництво – 44509,5 млн.грн., і промисловість – 45016,7 млн.грн. Тенденція в галузевому

розподілі малих підприємств така, що скорочується частка підприємств, які займаються торгівлею та посередницькими послугами, а також фінансових і страхових компаній [1].

У сучасній економіці проблемі політики підтримки малого підприємництва приділяється постійна увага. Деякі економісти вважають, що за умови максимізації прибутку, досконалої системи інформаційного забезпечення, вільної мобільності ресурсів, спрощеної процедури реєстрації підприємства і входження на ринок, а також нейтралітету політики держави, ринок зробить те, що потрібно.

Але, на жаль, на практиці справа йде інакше, і підприємства мають різні можливості: найбільше від деформації ринку страждають саме малі підприємства. Внаслідок цього виникає необхідність у спеціальній політиці підтримки малого та середнього бізнесу, щоб заповнити пробіл, який виникає через несприятливу дію ринкових саморегуляторів.

Отже, можна зробити такі висновки:

• розробка пакета відповідних нормативних документів прискорить акціонування підприємств, сприятиме різкому збільшенню пропозиції цінних паперів. Водночас підвищуватиметься попит на цінні папери, що може зумовлюватись прагненням населення застрахувати власні заощадження від знецінювання у зв'язку з інфляцією;

• на сучасному етапі розвитку економіки України необхідною умовою ефективності інвестиційної діяльності є відродження фінансово-кредитного та інвестиційного ринків. Економічного підсилення та активізації інвестиційної діяльності можна досягти тільки зі створенням ринку капіталів;

• механізм державного стимулювання в Україні є вкрай неефективним, нема комплексних програм, будь-які заходи здійснюються безсистемно, точково та підпорядковані винятково політичним пріоритетам. У нових умовах світової фінансово-економічної кризи основним завданням системи державного регулювання інвестиційної діяльності в Україні має стати трансформація наявних заощаджень у інвестиційні ресурси;

• необхідно розробити програму, щоб підприємництво, як важливий двигун конкурентності, посіло в українській економіці своє «європейське» місце. Для цього необхідно спростити процедуру отримання дозволів, спростити податкову систему, всіляко розвивати інфраструктуру підтримки підприємництва, не допускати прийняття органами виконавчої влади і місцевого самоврядування рішень, що обмежують конкуренцію, вільний міжрегіональний рух товарів.

Список використаних джерел:

1. Бирман Г., Шмидт С. Экономический анализ инвестиционных проектов: Пер. с англ.; Под ред. Л.П.Бельх. – М.: Банки и биржи, ЮНИТИ, 1997.– 631 с.
2. Осыка А.П. Экономические и организационно-правовые проблемы инновационной деятельности: Монография. – Донецк: ИЭПИ НАН Украины, 1999. – 368 с.
3. Парухаладзе Л. Інвестиційний клімат України: глобальне потепління // Дзеркало тижня. –

2004. -№29. – С.24-30.

4. Пешко А.В. Формування і розвиток реальної економіки в Укаріні: моногр. –Ужгород: Патент, 2005. – 231с.

5. Черненко С. Через конкуренцію к международной конкурентоспособности // Конкуренция: Вестник Антимонопольного комитета Украины. – 2003. – №5. – С.10-13.

6. Чечетов М. Иностранные инвестиции // Экономика Украины. – 2004 . - №8. – С.4-12.

7. Шкарпова О. та ін. Світ після кризи // Контракти. – 2008. -№42.

8. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua.

УДК 332.122.54:330.322

О.М.Орлова,

Інститут регіональних досліджень НАН України,

м. Львів

СУПЕРЕЧНОСТІ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ: РОЛЬ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ЇХ ВИНИКНЕННІ

Розкривається суть та наслідки суперечностей економічного розвитку регіонів України, що виникають при здійсненні інвестиційної діяльності. Аналізуються їх особливості та зв'язки з системними суперечностями економічного розвитку.

Раскрывается суть и последствия противоречий экономического развития регионов Украины, которые возникают при осуществлении инвестиционной деятельности. Анализируются их особенности и связи с системными противоречиями экономического развития.

Essence and consequences of contradictions of economic development of regions of Ukraine, which arise up during realization of investment activity, opens up. Their features and copulas are analyzed with system contradictions of economic development.

Ключові слова: інвестиції, інвестиційна діяльність, суперечність, економічний розвиток, регіон.

Останнім часом загострилися суперечності економічного розвитку регіонів України в результаті недостатньо обґрунтованої та незначної за обсягами інвестиційної діяльності. Негативними соціально-економічними наслідками такої ситуації у найближчому майбутньому можуть стати поглиблення диспропорцій у розвитку регіональних суспільних систем. Ось чому вивчення таких суперечностей є не просто актуальним, але вкрай нагальним завданням. У світлі сказаного ця стаття є актуальною і своєчасною.

Вивчення найрізноманітніших проблем соціально-економічного розвитку регіонів перманентно перебувало й перебуває в центрі уваги таких відомих вчених, як Е.Алаєв, О.Амоша, Г.Балабанов, О.Крайник, Н.Кузнецов, Л.Кузьменко, А.Маршалова, В.Мікловда, О.Новоселов, В.Нудельман, Н.Павліха, В.Павлов, Д.Стеченко, Л.Тарангул, М.Чумаченко, Л.Шевчук, М.Янків та ін. Вивченню поширених у період кризи і посткризовий період суперечностей економічного розвитку регіонів України присвячені дослідження В.Гейця, В.Семиноженка, Б.Кваснюка, Я.Жаліла та ін. Але в публікаціях згаданих вчених недостатньо уваги приділено висвітленню ролі інвестиційної діяльності у виникненні суперечностей економічного розвитку регіонів України.

Слід зауважити, що нині є ціла низка публікацій вчених, в яких має місце ототожнення проблем з суперечностями. Наприклад, стаття Л.Возної, згідно з назвою, мала б бути присвячена основним суперечностям та перспективам